

C R K V A S V E T O G A M A R K A

Crkva svetoga Marka je usred hrvatske države, na pola puta između Sabora i Banskih dvora, na zagrebačkom Griču, koji je već 450 godina glavni grad Hrvatske. Jedna je od najstarijih očuvanih građevina u gradu. Prvi spomen crkve seže 1261. godinu, u doba osnutka župe. Prvotna crkva je sagrađena vjerojatno između 1242. i 1256. godine, premda su novija istraživanja otkrila obližnje groblje još iz XI. stoljeća. Isprava je sagrađena središnja apsida a potom pobočne. Trobrodni prostor crkve trolisnog je tlocrta na zatku. Uz crkvu su zvonik sa sakristijom i kapela sv. Fabijana i sv. Sebastijana. S južne strane je trg, na kojem je nekad stajao stup srama. Crkva je započela kao romanička, da bi s vremenom prevladao gotički stil. Južni gotički portal figuralno je najbogatiji gotički portal u Hrvatskoj, s 11 gotičkih i četiri barokne figure u nišama. Smatra se da je rad praških majstora iz obitelji Parler, s kraja XIV. st. Crkva je prepoznatljiva i po višebojnom krovu s grbovima grada Zagreba i Trojednog Kraljevstva Hrvatske, Slavonije i Dalmacije (1868.-1918.), na kojem možemo uočiti hrvatski grb s početnim bijelim poljem, koji mnogi danas problematiziraju bez osnova. Nekoć su na trgu održavani sajmovi slobodnog i kraljevskoga grada. Potres 1502. srušio je zvonik, koji je obnovljen krajem 1580-tih. Prema legendi tu je užarenom krunom okrunjen vođa seljačke bune 1593. Ambroz Matija Gubec. U drugoj polovini XVII. stoljeća crkva i zvonik stradaše u dva navrata od požara, pa se obnova zvonika protegnula u sljedeće stoljeće. Od 1725. toranj zvonika resi lukovičasti bakreni krov, obnovljen 1841. Prema projektu Bartola Felbingera izveden je klasicistički zapadni portal, preoblikovan za Schmidt-Bolléove obnove. Sadašnji neogotički izgled crkve rezultat je obnove od 1876.-1882., po nacrtima arhitekta Friedricha von Schmidta, pod ravnanjem arhitekta Hermana Bolléa, prve obnove na području Banske Hrvatske. Crkva je pretrpjela manja oštećenja za velikog potresa 1880. Pri obnovi srednjovjekovne freske su uklonjene, a

crkvu je oslikao Franz Schäffer.

Na obnovi interijera radeno je 1923.-24. i 1936.-38. Župnik Svetozar Rittig (1917.-1941.) angažirao je istaknute umjetnike. Tu nalazimo djela Ivana Meštrovića, "Razapeti Krist" na glavnom oltaru, "Majka božja s Isusom" bočnom oltaru sv. Marije i druga. Freske je naslikao Jozo Kljaković: "Propovijed gori", "Splitski sabor s Grgurom Ninskim", a ulja na platnu Ljubo Babić. Posljednjih pedesetak godina traje dugotrajna obnova, pod vodstvom Hrvatskog restauratorskog zavoda. Radovi su doveli i do određenih otkrića povijesno-arheoloških slojeva. Krovšte je oštećeno i prilikom raketiranja Banskih dvora od strane Jugoslavenskog ratnog zrakoplovstva, u osvit neovisnosti. Emajlirani crijepe madžarskog proizvođača Zsolnaya djelomično je zamijenjen. Obnovu pročelja crkve od 2008. vodio je Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode. Unutrašnjost crkve ima mistično ozračje, kakvo priliči gotičkom zdanju s vitrajima i doziranim dotokom svjetla, i humanu dimenziju prostora. Bilježimo prvi spomen orguljanja u Hrvatskoj u crkvi svetog Marka 1359. godine. Orgulje Ferde Heferera iz 1890. preinačio je August Faullend Heferer 1936., i bile su u uporabi do 2010. godine. U opsežnom stručnom i financijskom pothvatu radionica Eisenbarth iz Passaua izradila je nove orgulje u francuskom stolu, s tri manuala, pedalom i 41 registrom. Orgulje su kolaudirane 2011. Crkva svetog Marka bila je utočište prosvjednicima braniteljima koje je Milanovićev režim pokušao privesti. Tom prilikom došlo je do naguravanja policije i prosvjednika, te kršenja međudržavnog ugovora sa Svetom stolicom, za što nitko nije odgovarao, ali je utro put političkoj smjeni na izborima koji su uslijedili. Danas je crkva svetog Marka gradska veduta i neizbježna meta sve brojnijih turista, omiljena crkva za krštenja i vjenčanja. Od malih nogu mi je bila draga.

Ati SALVARO